

به نام خدا

وزارت علوم، تحقیقات، و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران
(ایرانداک)

خلاصه گزارش طرح پژوهشی سازمانی

عنوان طرح پژوهشی

تحلیل و بررسی سوبیه‌های اخلاقی تأثیر مدل‌های زبانی بزرگ (ال‌ال‌ام‌ها) روی امر پژوهش، و ارائه رهنمودهای اخلاقی

تاریخ شروع طرح پژوهشی	۱۴۰۳/۴/۲۰	تاریخ پایان طرح پژوهشی	۱۴۰۴/۵/۲۱
نام و نام خانوادگی مجری طرح پژوهشی	رحمان شریف‌زاده		
نام و نام خانوادگی همکاران طرح پژوهشی	-		

درباره طرح پژوهشی

این طرح پژوهشی از نظرگاه اخلاق پژوهش و با چارچوب نظری مطالعات علم و فناوری به بررسی و تحلیل اثرات مدل‌های زبانی بزرگ (ال‌ال‌ام‌ها) روی امر پژوهش می‌پردازد. به عبارتی دیگر، این طرح به این مسئله می‌پردازد که ال‌ال‌ام‌ها چگونه سازوکار پژوهش را متحول می‌کنند و این تحول از نظر اخلاقی چه معنا و اهمیتی دارد، و همچنین چگونه می‌توان با پیامدهای اخلاقاً نامطلوب آن مواجه شد. براین اساس اهداف اصلی این پژوهش استخراج و تحلیل چالش‌های اخلاقی ورود ال‌ال‌ام‌ها به ساحت پژوهش، و ارائه رهنمودهای اخلاقی-سیاست‌گذارانه باتوجه‌به زمینه دانشگاهی ایران است. ما در این طرح پژوهشی، از نظر روش‌شناختی، در وهله نخست به مطالعه آثار پژوهشی برای استخراج این چالش‌های اخلاقی خواهیم پرداخت. سپس آیین‌نامه‌ها و رهنمودهای ناشران بزرگ و کمیته‌هایی چون کوپ در زمینه استفاده از ال‌ال‌ام‌ها را در چهارچوب اخلاق پژوهش و مطالعات علم و فناوری تحلیل و بررسی خواهیم کرد. درنهایت به ارائه یک سری رهنمود اخلاقی برای زمینه دانشگاهی ایران اقدام خواهیم کرد و از طریق گروه‌های کانونی آن‌ها را اعتبارسنجی و اعتباردهی خواهیم کرد.

روش پژوهش

این پژوهش در دو گام روش شناختی انجام خواهد شد:

گام نخست: در این گام با مطالعه آثار پژوهشی مربوط، تحولاتی که الالامها در ساحت پژوهش علمی ایجاد می کنند بررسی خواهند شد و همچنین مجموعه چالش های اخلاقی این تحول استخراج می شود.

گام دوم: در این گام نخست با بررسی و تحلیلی استناد و آیین نامه ها به تحلیل رویکرد ناشران بزرگ مقالات علمی و کمیته هایی چون کوپ و وامی در مورد نحوه استفاده از الالامها می پردازیم و برای این کار رهنمودها و توصیه های آنها را تحلیل و بررسی می کنیم. سپس رهنمودهایی را برای استفاده از الالامها ارائه می دهیم و از طریق گروه های کانونی ضمن بررسی دوباره چالش های اخلاقی الالامها در ساحت پژوهش به اعتبارسنجی این رهنمودها می پردازیم.

چنان که پیداست این پژوهش از روش های متنوعی چون پژوهش کتابخانه ای و اسنادی، کاربست مدل نظری، استدلال ورزی و گروه کانونی استفاده خواهد کرد.

یافته های طرح پژوهشی

این طرح دو یافته اصلی دارد: استخراج مجموعه چالش های اخلاقی الالامها در سپهر پژوهش، و همچنین تدوین مجموعه ای از رهنمودهای اخلاقی در مورد استفاده مسئولانه از الالامها در پژوهش برای پژوهشگران. مبنای طرح رهنمودها مجموعه سیاست های ۵ ناشر بزرگ به همراه رهنمودهای چهار انجمن مهم وامی، کوپ، شبکه جاما، و استی ام بود. باین حال، ما مبنای نظری این سیاست ها و رهنمودها را به بحث گذاشتیم و تلاش کردیم به رویکردی منسجم، معتدل و توجیه شده برسیم سپس به بازسازی این رهنمودها پرداختیم. رهنمودهای بدست آمده در یک گروه کانونی متشکل از خبرگان حوزه اخلاق، فلسفه، سیاست گذاری و فناوری اطلاعات به بحث گذاشته شدند و از جهت صحت، انسجام، و ارتباط باز زمینه دانشگاهی ایران بررسی شدند.

نتیجه گیری و پیشنهادها

در کشور نیاز اساسی به تنظیم گری اخلاقی الالامها در ساحت پژوهش وجود دارد. این طرح ضمن تحلیل و استخراج چالش های اخلاقی تلاش کرده است که مجموعه ای از رهنمودها را برای سیاست گذاری و تنظیم گری

فراهم کند. باتوجه به خلأ سیاستی که در این زمینه کاربست الالامها در کشور وجود دارد پیشنهاد می شود رهنمودهای استخراج شده در فصل پایانی این طرح به عنوان به عنوان سیاست های راهنما مورد استفاده ناشران، و مؤسسات آموزشی و پژوهشی قرار گیرند.